

ערב התרמה

מרכז סיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית תל אביב

מתוקף הסמכות

סמכות, כוח ופגיעה מינית

2017

את/ה לא לבד

"... אין לך אמונת חכמים?"

יונינה פלנברג *

"אני זוכרת עד היום את תחושת הבלבול, את הצחקוק המטופש שלי, שנבע חציו ממבוכה וחציו מהציפייה שהוא יגיד לי שהוא צוחק איתי, שזה היה סתם... אבל הוא לא צחק - הוא היה לגמרי רציני. ואז כשאמרתי לו שזה לא נראה לי כל העניין ושכלל זה בטח אסור, הוא אמר את המשפט הזה שחייב אותי להתיישר: "מה, אין לך אמונת חכמים???" נמגמתי ש"בטח שיש לי" ואז הוא הטיח בי "נראה לך שאני אעשה משהו נגד ההלכה? כך את מכירה אותי?!"

יעל (שם בדוי) היא בחורה אינטליגנטית ומשכילה, היא נחשבה תלמידה מעולה ופעילה ובעלת השקפה דתית חזקה ומבוססת - פאר האולפנה. אף אחד לא התפלא כשהתבקשה אחרי התיכון להישאר כמדריכה באולפנה במסגרת השירות הלאומי. כשהרב שאיתו עבדה במשך השנה הפך למצפן הרוחני שלה, שמחה מאד שיש לה עם מי להתייעץ וקיבלה את גישתו ההלכתית המחמירה. כששיתף אותה בצוות חשיבה חינוכי, חשה מוחמאת והשקיעה את כל כולה.

כשהחל לשתף אותה בחייו האישיים, חשה לא כל כך בנוח, אך חשבה שעליה לתמוך בו ולעודד אותו כי הוא רב חשוב ומחנך דגול. כשהחל לפגוע בה, כבר לא יכלה לעמוד מול דמותו הסמכותית ורצתה בכל ליבה להאמין שהוא יודע מה הוא עושה. "הוא הצליח לערער אותי באופן כזה, שכבר הייתי תלויה בו לגמרי ולא ידעתי כבר מה אני חושבת על כלום. כי מי אני שאגיד לו מה נכון ומה לא. רק ידעתי שאני אומללה".

פגיעה על ידי סמכות רוחנית הינה פגיעה בכמה רמות. ראשית מתערערת יכולת השיפוט של הנפגע/ת. ישנה אמרה יהודית על היחס הראוי אל הוראותיהם של חכמי הדור "גם אם יאמרו לך על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל - שמע מהם". אמירה זו ודומותיה מחייבות צייתנות מוחלטת וזניחתה של כל עמדה ביקורתית כלפי הסמכות.

בנוסף, החיבור לסמכות הרוחנית מאפשר ומכוון את החיבור אל האלוהות (או אל הערכים הנשגבים של אותה תורה רוחנית), ולפיכך כל פקפוק בשיפוט

של הסמכות הרוחנית וכל מעשה שמחבל בקשר איתו נחווה או מתפרש כמעשה כפירה.

יתרה מכך, לא פעם הסמכות הרוחנית משתמשת במניפולציות של קירוב והעדפה של הקורבן לפני הפגיעה, באופן שמייצר תלות, טשטוש גבולות, מעמד חברתי מיוחד ומעמד ייחודי ונשגב לקשר עצמו, המובילים למצב שבו קטיעה של הקשר עם הסמכות היא הרסנית ומותירה אחריה בור רגשי, רוחני, חברתי וקיומי.

פגיעה נוספת מתרחשת אל מול הקהילה של אותה סמכות רוחנית. עבור הקהילה, הסמכות הרוחנית היא ייצוג כל הטוב והנעלה שבתורה הרוחנית. היא דמות אב, מודל לחיקוי, דמות מכילה, מייעצת ומתווה את הדרך הראויה לקהל המאמינים, בכל מרחבי החיים. הקהילה שמה את מבטחה בסמכות הרוחנית ומפקיעה מעצמה את האחריות ואת השיפוט הערכי-מוסרי. בתוך מבנה חברתי כזה, הפסקת הפגיעה היא כמעט בלתי אפשרית. גם לאחר שהקורבן הבינה/ה את משמעות הפגיעה בתוך הקשר, האמונה המוחלטת של הקהילה בסמכות הרוחנית מחבלת ביכולת של הנפגע/ת לחשוף את המעשים מתוך ידיעה שיהיה קשה מאוד למצוא מישהו שיאמין לסיפור כזה, על הדמות הרוחנית הנערצת.

הנפגע/ת יודע/ת שהמחיר שהקהילה תשלם על אבדן הסמכות הרוחנית (אם יאמינו לה/לו) הוא כבד מדי עבור הקהילה - זו תעדיף לרוב לעצום עיניים ו/או להקיא את הקורבן מקרבה. כך שלצד הפגיעה המינית נוצר רובד נוסף של פגיעה הכולל ניכור ובדידות נוראיים עוד טרם הנפגע/ת בחר/ה לספר, ועל אחת כמה וכמה אם החליט/ה לחשוף את דבר הפגיעה.

הרובד השלישי של הפגיעה הוא אבדן העולם הרוחני כולו והטלת ספק בכל אמת שהיתה הבסיס לו, עד לרמה של אבדן הזהות ומעגל ההשתייכות הבסיסי ביותר. בשל הנפח שהסמכות הרוחנית תופסת בחיים של הפרט,

אבדן האמון בה מהווה אבדן אמון בעולם הרוחני שהיא מייצגת. עבור הנפגע/ת, אם אדם רם מעלה המייצג את האמת, הטוב והראוי יכול לעשות מעשים כאלה - הרי שהכל שקר, הכל העמדת פנים ולכן אין עוד משמעות להישארות בעולם הרוחני הזה. אחוז עצום של יוצאות/ים בשאלה ומי שעזבו קהילות רוחניות עברו פגיעה מינית במהלך התבגרותם והדבר גרם להם לאבד את אמונתם, את דרכם הרוחנית ואת הקהילה והמשפחה בה גדלו.

אל מול הטוטאליות והאמונה העיוורת בסמכות, יש צורך בחינוך לעמדה מורכבת וביקורתית גם כלפי מנהיגים גדולים, בבחינת "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא". כולנו מועדים לנפילה, גם מנהיגי הרוח הגדולים ביותר. המושג "אין אפוטרופוס לעריות" שם כל אדם, ללא הבדל של השכלה, תפקיד או מעמד, כפוטנציאל להפוך לפוגע.

בספר שמואל א' מופיע סיפור של שילוב בין שררה, מעמד רוחני ופגיעה מינית נרחבת.

בפרק ב' כתוב: **"וְעַלִי, זָקֵן מְאֹד; וְשָׁמַע, אֶת כָּל-אֲשֶׁר יַעֲשֹׂן בְּנָיו לְכָל-יִשְׂרָאֵל, וְאֶת אֲשֶׁר-יִשְׁכְּבוּן אֶת-הַנָּשִׁים, הַצִּבְאוֹת פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד."**

בני עלי הכהן, כהנים בעצמם, מנצלים את עמדת הכח שלהם כלפי נשים הרוצות להתפלל באוהל מועד, ומחייבים אותן לשכב איתם. ברור לקוראי הספר כי אין סלחנות כלל לתופעה, וכי אין הם יכולים להמשיך את שושלת הנבואה או לעבוד בעבודה כלשהי במשכן. ואכן, בני עלי מוצאים את מותם במלחמה נגד פלישתים.

התנ"ך לא נמנע מלחשוף אותנו לסוג כזה של פגיעה, ולא מסתיר מפנינו את ההסתאבות המוסרית הרובצת לפתחו של כל משרת בקודש בעל מעמד. יתרה מזו, חז"ל בתקופתם אף האדירו בפרשנותם את מעמדם הרוחני של בני עלי, ובכך העצימו את מידת החטא והעוול שביצעו באותן נשים. במציאות בה הפוגעים מינית הינם רבנים, מורים רוחניים מתורות רוחניות שונות, "מלמדים" בתלמודי תורה ואנשים מן השורה שהפכו למובילים

רוחניים בקהילות שלהם, במציאות כזו יש לחזק ולחדד את חוש הביקורת שלנו ושל ילדינו, להקשיב לקולות מהוססים המנסים לזעוק כי "המלך הוא עירום" ולהעצים אותם.

עלינו לשמוע את הקולות, לראות את הנפגעות/ים, להאמין להן/ם ולתת להן/ם מענה ומקום בתוך קהילותינו, על אף הקושי הכרוך באבדן הסמכות הרוחנית - שהיא גם סמכות פוגעת.

* רכזת חינוך מגזר דתי וחרדי, מרכז סיוע תל אביב

את/ה לא לבד

קו סיוע נשים 1202 | קו סיוע גברים 1203
קו סיוע לגברים ונערים דתיים 02-5328000

